

T. XIX (2016) Z. 4 (44)
ISSN 1509-1074

ROCZNIK
HISTORII PRASY POLSKIEJ

Wieści (News) (1977–1983)
— a periodical of the Polish
Peasant Party in Exile
(the Brussels-Washington
section)

„Wieści” (1977–1983)
— **pismo europejskich**
struktur Polskiego
Stronnictwa Ludowego
na Uchodźstwie
— **grupy brukselsko-**
-waszyngtońskiej

Instytut Nauk Społecznych
i Bezpieczeństwa
Uniwersytet Przyrodniczo-
-Humanistyczny w Siedlcach
ul. Konarskiego 2
PL 08-110 Siedlce
e-mail:
arkadiusz.indraszczyk@uph.edu.pl

Arkadiusz
INDRASZCZYK

KEY WORDS:

Polish expatriate press in the 20th century, Polish political parties in exile, Polish Peasant Party in Exile, *Wieści (News)*, Hanna Chorążyna (1914–1999), Tadeusz Chciuk-Celt (1916–2001), the Rural Solidarity organization

SŁOWA KLUCZOWE:

„Wieści”, Polskie Stronnictwo Ludowe na Uchodźstwie, Hanna Chorążyna, Tadeusz Chciuk-Celt (Marek Celt), Solidarność Wiejska

ABSTRACT

This article examines the origins and the contents of the quarterly *Wieści (News)* published between 1977 and 1983 by the Brussels-Washington section of the party headed by Hanna Chorążyna, Stanisław Bańczyk and Józef Rzemieniewski. The editors committed themselves to keeping a healthy distance from internal party rivalries and focusing instead on the developments in rural Poland. Their plan panned out as the periodical became a reputable source of information about issues like the retirement pension for farmers, the rise of the Farmers' Self-Defence committees in 1978 — a forerunner of the Rural Solidarity Movement of 1980 — and the history of the Polish agrarian parties.

ABSTRAKT

W artykule opisano genezę i zawartość kwartalnika „Wieści” wydawanego w latach 1977–1983 przez kierownictwo grupy brukselsko-waszyngtońskiej Polskiego Stronnictwa Ludowego na Uchodźstwie — Hannę Chorążynę, Stanisława Bańczyka, Józefa Rzemieniewskiego. Redakcja zakładała, że będzie stronić od rywalizacji pomiędzy ugrupowaniami emigracyjnymi, a będzie informować o sytuacji na wsi w Polsce. Te założenia zostały spełnione. W „Wieściach” dużo pisano o problematyce emerytur dla chłopów w Polsce, o powstaniu i działalności Komitetów Samoobrony Chłopskiej oraz „Solidarności Wiejskiej”, a także o historii polskiego ruchu ludowego.

Streszczenie

Najważniejszym środkiem przekazu i informacji, jakie posiadało Polskie Stronnictwo Ludowe na uchodźstwie (jak też i inne partie polityczne na emigracji) była prasa. Na początku lat siedemdziesiątych doszło do ponownego rozłam w Polskim Stronnictwie Ludowym. Ukształtowały się wówczas dwie grupy: londyńska z Franciszkiem Wilkiem na czele i brukselsko-waszyngtońska ze Stanisławem Bańczykiem, Józefem Rzemieniewskim, Tadeuszem Chciukiem-Celtem i Hanną Chorążyną. Wydawane w Londynie od czasów wojny „Jutro Polski” — najbardziej rozpoznawalna gazeta ludowców na emigracji pozostawała w rękach F. Wilka i jego grupy. Druga grupa nagle pozostała bez swojego pisma. Podjęto decyzję o wydawaniu dwóch pism: „Biuletynu” w Waszyngtonie i „Wieści” w Brukseli. „Wieści” miały być pismem informującym o wydarzeniach w Polsce, przede wszystkim o tym co się działo na wsi polskiej. Miały nie angażować się w politykę wewnątrz polskiej emigracji. I tak też było. „Wieści” ukazywały się jako kwartalnik w latach 1977–1983. Na ich łamach pisano o kwestiach tworzenia się ruchu opozycyjnego na wsi polskiej — Komitetów Samoobrony Chłopskiej, Solidarności Wiejskiej — a także o ważniejszych wydarzeniach dotyczących Polski — jak np. o wyborze biskupa Karola Wojtyły na papieża (Jan Paweł II). „Wieści” były redagowane przez Hannę Chorążynę, której pomagali Stanisław Bańczyk, Józef Rzemieniewski i inni ludowcy. Jednym z głównych autorów był Tadeusz Chciuk-Celt. W 1983 r. nagle Hanna Chorążyna poinformowała o zaprzestaniu pracy redakcyjnej i wydawania „Wieści”. Było to niezrozumiałe dla jej kolegów, tym bardziej że „Wieści” zdobywały sobie czytelników. Prawdopodobnie Chorążyna straciła zainteresowanie z uwagi na duże trudności materialne przy wydawaniu pisma.

Pismo drukowane — gazeta (najlepiej dziennik), biuletyn, komunikat — pozostawało dla emigrantów polskich podstawowym i najlepszym narzędziem komunikowania, zarówno w stosunkach wewnątrzorganizacyjnych (jako pisma wewnętrzne), jak i w komunikacji z otoczeniem (innymi organizacjami, grupami emigracyjnymi bądź pojedynczymi emigrantami). Wprawdzie od lat 50. istniała Rozgłośnia Polska Radia Wolna Europa, na antenie której występowali politycy i działacze polskiej emigracji (partii politycznych, ugrupowań społecznych, struktur władzy), to jednak rozgłośnia nie była przypisana do żadnej emigracyjnej polskiej organizacji politycznej lub społecznej. Korzystano z niej, kiedy nadarzała się taka sytuacja, ale jej program kształtowany był przez kierownictwo RP RWE, a nie inne podmioty polskiej emigracji. Im pozostawały pisma.

Jednym z nich były „Wieści”, redagowane i wydawane od marca 1977 r. przez kierownictwo grupy brukselsko-waszyngtońskiej Polskiego Stronnictwa Ludowego na Uchodźstwie. Razem z wydawanym w tym samym czasie w Waszyngtonie „Biuletynem” były jedynymi regularnie ukazującymi się pismami tej grupy. Ich pojawienie się było związane z potrzebą posiadania jakiegoś narzędzia, które skupiałoby ludowców, stanowiło platformę wymiany myśli czy kreowania myśli i zainteresowań członków i sympatyków stronnictwa. Wprawdzie w tym czasie nadal nieprzerwanie ukazywało się „Jutro Polski” — najbardziej znana i najważniejsza gazeta ludowców na emigracji wydawana w Londynie od 1944 r. Jej redaktorami byli: Stanisław Młodożeniec (1944–1954), Franciszek Wilk (1954–1990) i Jan Szynalski (1990–1993, aczkolwiek już wcześniej pomagał on, a w zasadzie zastępował schorowanego F. Wilka)¹. Jednakże „Jutro Polski” od 1972 r. nie było już pismem wszystkich ludowców, którym wcześniej przewodził Stanisław Mikołajczyk. W tym bowiem roku doszło do rozłamu w PSL na dwie grupy: londyńską i brukselsko-waszyngtońską. Pierwszej przewodził wybrany prezesem na IV Kongresie PSL w 1968 r. Franciszek Wilk, tej drugiej wybrani na tym samym Kongresie przewodniczący Rady Naczelnej

¹ S.J. Pastuszka, R. Turkowski, J. Szynalski, *Ludowcy w Londynie. Szkice, wspomnienia, dokumenty (1939–1999)*, Kielce 2000, s. 47–48, 52, 95, 97–100; A. Indraszczyk, *Prasa ruchu ludowego na emigracji w latach 1945–1989. Próba katalogu*, „Rocznik Historii Prasy Polskiej” T. XVI (2013), z. 1 (31), s. 164–165.

Stanisław Bańczyk² i sekretarz naczelny Józef Rzemieniewski³. Obydwie grupy uważały się za kontynuację PSL Stanisława Mikołajczyka i używały tej samej nazwy. Rozróżniające nazwy grup zostały im nadane przez historyków. Można jeszcze dodać, że powodem rozłamu były inne wizje działalności PSL w środowisku emigracyjnym. Franciszek Wilk uważał, że PSL powinno wejść do nowo tworzonej Tymczasowej Rady Narodowej, a tym samym wejść do londyńskich struktur polskiej emigracji z prezydentem i rządem, w stosunku do których wcześniej PSL było opozycyjne. Z tym nie zgadzali się m.in. Stanisław Bańczyk i Józef Rzemieniewski⁴.

² Stanisław Bańczyk (25 X 1903–17 IV 1988), ludowiec, działacz Łódzkiego Związku Młodzieży Wiejskiej, organizator teatrów ludowych w woj. łódzkim w latach 30., brał udział w Wielkim Strajku Chłopskim w 1937 r. za co został aresztowany i 3 miesiące spędził w więzieniu, organizator Spółdzielni Wydawniczej „Prasa Chłopska” w Łodzi, w czasie wojny w konspiracji ludowej, organizator Batalionów Chłopskich w Łódzkiem, członek Centralnego Kierownictwa Ruchu Ludowego, poszukiwany przez Gestapo, aresztowany w 1944 r., po wojnie staje na czele ujawnionego Stronnictwa Ludowego, w 1945 r. przechodzi do PSL Stanisława Mikołajczyka, członek Rady Naczelnej PSL oraz wiceprezes w NKW PSL, poseł do Krajowej Rady Narodowej, poseł do Sejmu w 1947 r., w 1949 r. wyjeżdża z Polski, osiada w USA, członek NKW PSL na emigracji, w 1964 r. przewodniczący Komitetu Zagranicznego PSL, członek polskiej delegacji do Stowarzyszenia Europejskich Narodów Ujarzmionych (ACEN), na Kongresie PSL w 1968 r. wybrany przewodniczącym Rady Naczelnej PSL, sprzeciwia się polityce Franciszka Wilka — prezesa PSL, w 1975 na Kongresie PSL grupy brukselsko-waszyngtońskiej wybrany prezesem PSL, wydawca i redaktor „Biuletynu” (1977–1988). Zob. *Czwarty Kongres Polskiego Stronnictwa Ludowego Bruksela 19–20 X 1968. Referaty — przemówienia — uchwały — władze naczelne*, Londyn 1969, s. 117–118.

³ Józef Rzemieniewski (14 I 1915–16 I 1992) ludowiec, prawnik, ekonomista, studiował prawo na Uniwersytecie w Poznaniu (1935–1939), walczył w wojnie obronnej we wrześniu 1939 r., brał udział w obronie Modlina, po kapitulacji w oflagach: w Działdowie, IIA w Arnswalde, IIC w Gross-Rosen, uwolniony w Lubece w 1945 r., w obozach członek organizacji społecznych i politycznych, współredaktor pism obozowych, po wojnie udaje się do Belgii, studiuje na Uniwersytecie w Brukseli i w Louvain, od 1947 r. w PSL na emigracji, organizator wielu kół PSL w Belgii, długoletni prezes Zarządu Głównego PSL w Belgii, od 1955 r. członek Rady Naczelnej PSL, od 1963 r. wiceprezes NKW PSL, po śmierci Stanisława Mikołajczyka p.o. prezesa (1966–1968), na IV Kongresie PSL w Brukseli wybrany sekretarzem naczelnym PSL, od 1968 r. przewodniczący Rady Naczelnego Komitetu Wolnych Polaków w Belgii, członek założyciel Polskiej Macierzy Szkolnej w Belgii, członek zarządu i skarbnik PMS, a od 1984 prezes PSM. Zob. *Czwarty Kongres Polskiego...*, s. 122; *Archiwum polityczne emigranta. Kolekcja Józefa Rzemieniewskiego (1946–1987). Wybór dokumentów*, wybór i opracowanie T. Kisielewski i T. Kuczur, Bydgoszcz 2002, s. 13–14.

⁴ O historii PSL na Uchodźstwie zob.: R. Turkowski, *Ludowcy polscy na emigracji (1947–1968)*, [w:] *Polski ruch ludowy na emigracji (1944–1954), dokumenty i materiały*, cz. I, nota wydawnicza, wprowadzenie, opracowanie i wybór R. Turkowski, Kielce 2005, s. 27–79; tenże, *Polski ruch ludowy na emigracji po II wojnie światowej*, [w:] *Dzieje partii i stronnictw chłopskich w Europie*, t. 2, *W podzielonej Europie*, pod red. komitetu, Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztora, Pułtusk–Warszawa 2007, s. 53–74; tenże, *Ludowcy i schyłku istnienia polskiej emigracji politycznej na Zachodzie (1968–1991)*, [w:] *Polski ruch ludowy na emigracji (1968–1991), dokumenty i materiały*, cz. III, nota wydawnicza, wprowadzenie, opracowanie i wybór Romuald Turkowski, Instytut Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego, Kielce 2007, s. 25–43.

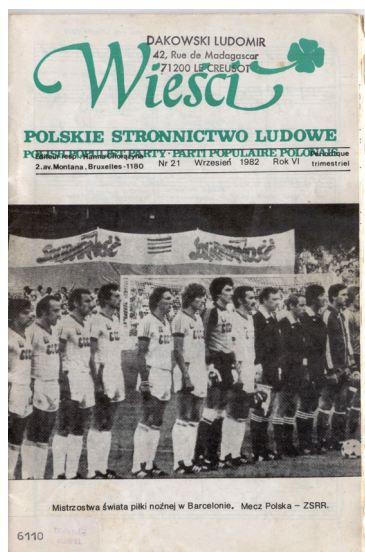
Po rozłamie okazało się, że grupa Bańczyk i Rzemieniewskiego pozostała bez organu prasowego. Stąd zapadły decyzje o wydawaniu „Biuletynu” w USA i „Więści” w Europie.

Pierwszy numer „Więści” ukazał się w marcu 1977 r. w Brukseli. Początkowe numery (1–5) wydano w formacie 29,5 × 21 cm, później (od numeru 6) przyjęto mniejszy format 22 × 14 cm. Periodyk drukowano na słabej jakości papierze, techniką powielaną, w druku maszynowym. W późniejszym czasie zaczęto stosować lepszej jakości papier, nie zmieniła się jednak technika wydawnicza. Technika ta została wytknięta redakcji jako błędna i zła, bowiem jak pisał prof. Wiktor Prandota do Józefa Rzemieniewskiego: „powielaczowe wydawnictwa są naturalnie o wiele gorzej widziane, niż normalny druk”⁵. Pismo było czarno-białe, z zieloną winietą tytułową. Winietę tworzyła nazwa stronnictwa „Polskie Stronnictwo Ludowe” podana w trzech językach: polskim, angielskim i francuskim, poniżej kontur czterolistnej zielonej koniczyny oraz tytuł pisma. W kwietniu 1982 r. (od nr 19) wprowadzono zmianę w winiecie. Tytuł i zieloną koniczynkę wyeksponowano na pierwszym miejscu, a dopiero pod nim umieszczono nazwę Stronnictwa oraz informacje o redakcji (zob. fot. 1 i 2).

Fot. 1.

„Więści”, IX 1978*

Fot. 2.

„Więści” nr 21, IX 1982*

* Na przedstawionych egzemplarzach „Więści” widnieje pieczęć Ludomira Dakowskiego, wieloletniego prezesa Koła PSL w Le Creusot i prezesa V Okręgu PSL Montceau-les-Mines, z którego zbiorów zostały przekazane do zbiorów Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego.

⁵ List Wiktora Prandoty do Józefa Rzemieniewskiego, 22 VI 1977 r., Kisangani, [w:] *Archiwum polityczne emigranta...*, s. 269.

„Wieści” miały być kwartalnikiem. Redakcja jednak zastrzegła się, że tak miało być tylko na początku i zamierzała w przyszłości zwiększyć intensywność ukazywania się periodyku. Nie udało się jednak tego dokonać i pismo pozostało kwartalnikiem. „Wieści” redagowane były głównie przez Hannę Chorążynę⁶. W pracy redakcyjnej i wydawniczej udział brali także Józef Rzemieniewski i Stanisław Bańczyk. Rzemieniewski w jednym z listów do Tadeusza Chciuka-Celta pisał w 1978 r. o kłopotach z maszynistką „Wieści” i jego staraniach o to, by pismo było nadal wydawane⁷.

Jak wynika z listu Stanisława Bańczyka do Józefa Rzemieniewskiego z listopada 1980 r. „Wieści” w tym czasie były drukowane w Stanach Zjednoczonych, czym zajmował się właśnie Stanisław Bańczyk. Z tego też listu wynika, że miał on wpływ na zawartość „Wieści”, aczkolwiek decydujący głos należał do Hanny Chorążyny⁸. Poszukiwano także możliwości drukowania „Wieści” w Szwecji. Jednakże kierujący tamtejszymi strukturami PSL Janusz Zwoliński odradzał ten kierunek z uwagi na wysokie koszty, a wskazywał na Holandię, jako najlepszy punkt druku⁹.

Pismo kolportowane było w Stanach Zjednoczonych, Europie Zachodniej, Australii i wysyłane także do Polski. Kolportowano je drogą wewnątrzorganizacyjną i prywatną. Trafiało także i do innych państw, jak np. do Zairu, gdzie otrzymał je prof. Wiktor Prandota. Jest to przykład rozsyłania „Wieści” drogą prywatną do odbiorców na świecie¹⁰.

⁶ Hanna Chorążyna (13 IX 1914–28 VI 1999), właściwie Anna Chorąży, biolog, działaczka ruchu ludowego; ukończyła SGGW w Warszawie, działaczka Akademickiego Związku Młodzieży Wiejskiej i Związku Młodzieży Wiejskiej RP „Wici”, w 1936 r. przebywała w Danii w celu zapoznania się z działalnością duńskich Uniwersytetów Ludowych; po powrocie z Danii pracowała w spółdzielni spożywców, w 1939 r. została prezesem Zarządu Okręgowego Związku Spółdzielni Spożywców „Społem” w Łowiczu; w czasie wojny początkowo pracowała w „Społem” i prowadziła działalność konspiracyjną; zagrożona aresztowaniem przeniosła się na Lubelszczyznę, współorganizowała Ludowy Związek Kobiet i od 1942 r. była członkiem centralnego kierownictwa LZK, brała udział w Powstaniu Warszawskim; po wojnie działała w PSL, w latach 1945–1947 była członkiem NKW i w l. 1946–1947 Rady Naczelnej PSL, z ramienia PSL członek Krajowej Rady Narodowej i poseł na Sejm Ustawodawczy; w XI złożyła legitymację partyjną i odmówiła wejścia do sejmowego klubu posłów odrodzonego PSL; w 1950 r. aresztowana, więziona przez rok; w latach 1951–1964 pracowała w Instytucie Biologii Doświadczalnej PAN; w 1964 r. wyjechała na badania do Belgii i odmówiła powrotu; na emigracji działaczka PSL, od 1972 r. w NKW PSL, jako sekretarz generalny PSL; zwolenniczka odrodzenia PSL w Polsce, w latach 1989–1990 przewodniczyła Radzie Naczelnej PSL, później była członkiem Rady; zmarła w 1999 r., została pochowana na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach. Zob.: *Słownik biograficzny działaczy ruchu ludowego. Makieta*, Warszawa 1989, s. 68.

⁷ MHPRL/AN-4234, List Józefa Rzemieniewskiego do Tadeusza Chciuka-Celta, Bruksela, 29 VIII 1978.

⁸ List Stanisława Bańczyka do Józefa Rzemieniewskiego, 15 XI 1980 r., Waszyngton, [w:] *Archiwum polityczne emigranta...*, s. 277–278.

⁹ List Janusza Zwolińskiego do Józefa Rzemieniewskiego, 1 II 1981 r., Malmoe, [w:] *Archiwum polityczne emigranta...*, s. 280–281.

¹⁰ List Stanisława Bańczyka do Józefa Rzemieniewskiego, 15 XI 1980 r....; List Wiktora Prandoty do Józefa Rzemieniewskiego...; Pismo Stanisława Bańczyka do Józefa Rzemieniewskiego, 27 II 1981 r.,

Podstawę źródłową do analizy tego periodyku stanowią następujące numery: nr 1 marzec 1977; nr 2 czerwiec 1977; nr 3 listopad 1977; nr 5 maj 1978; nr 6 wrzesień 1978; nr 7 grudzień 1978; nr 8 marzec 1979; nr 9 czerwiec 1979; nr 10 październik 1979; nr 11 grudzień 1979; nr 12 kwiecień 1980; nr 13 czerwiec 1980; nr 14 październik 1980; nr 15, styczeń 1981; nr 16 kwiecień 1981; nr 17 czerwiec 1981; nr 18 wrzesień 1981; nr 19 grudzień 1981; nr 19 kwiecień 1982; nr 20 czerwiec 1982; nr 21 wrzesień 1982; nr 22 grudzień 1982; nr 23 marzec 1983; nr 24 listopad 1983¹¹. Są to niemal wszystkie numery, jakie się ukazały, z wyjątkiem nr 4 z 1978 r.

W pierwszym numerze wyjaśniano, że periodyk powstał w odpowiedzi na zapotrzebowanie członków stronnictwa i jego przyjaciół. Oni więc stanowili głównego odbiorcę pisma, które miało być łącznikiem pomiędzy nimi i „ich głosem zarazem”. Redakcja zapowiadała też, że pismo będzie „echem wołań naszego Narodu”, a w szczególności „wsi polskiej”. Zamierzano unikać uczestnictwa w sporach emigracyjnych¹². Taki kierunek pisma podtrzymano na zebraniu Zespołu Europejskiego NKW PSL¹³ 27 sierpnia 1978 r. w Brukseli. Stwierdzono wówczas, że „Wieści” zostały dobrze przyjęte przez środowisko emigracyjne i że będą kontynuowane „jako pismo zajmujące się głównie problematyką wsi polskiej”¹⁴. Kwartalnik miał więc być pismem informacyjno-politycznym. Założenia tematyczne i jego treść są bardzo podobne do „Biuletynu” wydawanego w tym samym czasie w Waszyngtonie. Zbieżność ta nie jest przypadkowa.

Po zanalizowaniu numerów „Wieści” należy stwierdzić, że redakcja wywiązała się z założeń pisma. Stroniła od polityki emigracyjnej, toczonych sporów i rywalizacji. Dokonując podziału tematycznego zawartości „Wieści”, możemy wyróżnić: sprawy wsi polskiej — kwestie zarówno sytuacji gospodarczej, polityki reżimowej wobec wsi, jak i działalności opozycyjnej na wsi; historia ruchu ludowego w Polsce; aktualności z działań PSL na emigracji; stan wojenny. Zaznaczyć należy, że nie jest to podział zastosowany przez redakcję, bowiem w „Wieściach” nie wprowadzono działów w ścisłym znaczeniu. Rozłożenie materiałów w wyróżnionych „działach” było nierównomierne i w dużej mierze zależało od aktualnych wydarzeń w Polsce, na świecie i w środowisku emigracyjnym. Najwięcej miejsca poświęcano jednak

Waszyngton, [w:] *Archiwum polityczne emigranta...*, s. 285; List Janusza Zwolińskiego do Józefa Rzemieniewskiego, 23 XI 1983 r., Malmoe, [w:] *Archiwum polityczne emigranta...*, s. 297.

¹¹ Wymienione numery kwartalnika „Wieści” przechowywane są w zbiorach bibliotecznych Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego w Warszawie.

¹² *Od redakcji*, „Wieści” nr 1, marzec 1977, s. 1.

¹³ Z uwagi na to, że struktury PSL na Uchodźstwie rozlokowane były w wielu krajach, głównie Europy Zachodniej, a kierownice (NKW) w USA, wytworzyły się niejako dwa ośrodki kierownicze. Głównym był NKW w USA, a w Europie początkowo funkcjonował Delegat NKW na Europę, a później dokonano podziału NKW na dwie grupy: zespół amerykański i zespół europejski. Miało to umożliwić odbywanie zebrań i jednocześnie obniżyć ich koszty, bowiem eliminowało podróże międzykontynentalne.

¹⁴ *Z zebrania Zespołu Europejskiego NKW PSL*, „Narodowiec” z 1 IX 1978.

sprawom polskiej wsi. W zasadzie jedyną stałą „kolumną” w „Wieściach” były podziękowania dla ofiarodawców na fundusze prowadzone przez PSL: prasowy, pomocy dla kraju, organizacyjny.

Jako element zachęcający do lektury, do sięgnięcia po pismo, począwszy od nr 9 z czerwca 1979 r. na stronie tytułowej umieszczano fotografie i rysunki przedstawiające najważniejsze wydarzenia lub postacie, które znajdowały się w sferze zainteresowania Polaków, a także świata. Były to: fotografie Jana Pawła II, kardynała Stefana Wyszyńskiego, zdjęcie polskiej drużyny piłkarskiej przed rozpoczęciem meczu Polska — ZSRR na mundialu w Hiszpanii w 1982 r.; ikonografia „Solidarności” i „Solidarności” rolników; zdjęcia z manifestacji chłopskich w Warszawie; zdjęcie modlących się podczas Mszy Św. przed Kościołem Mariackim w Krakowie.

Analizując całościowo jakiś periodyk nie można pominąć także kwestii profesjonalizacji redakcji i wydawania. O szacie graficznej była mowa wyżej. W tym miejscu należałoby kilka słów poświęcić stronie „dziennikarskiego przygotowania” pisma. Nikt z redagujących „Wieści” oraz piszących do tego pisma nie był dziennikarzem z wykształcenia. Stanisław Bańczyk, Hanna Chorążyna, Józef Rzemieniewski mieli doświadczenia z prasą, wcześniej uczestniczyli jako redaktorzy, wydawcy, autorzy w publikowaniu różnych pism. W gronie emigracyjnych ludowców grupy brukselsko-waszyngtońskiej, w zakresie sztuki dziennikarskiej, niewątpliwie wyróżniał się Tadeusz Chciuk-Celt. Wprawdzie nie był wykształconym dziennikarzem, ale od końca lat 40. pracował jako dziennikarz, najpierw będąc współredaktorem, autorem i wydawcą „Biuletynu Informacyjnego Polskiego Stronnictwa Ludowego we Francji”, który ukazywał się w latach 1949–1953¹⁵, a później jako pracownik Polskiej Rozgłośni Radia Wolna Europa, w której prowadził programy pod pseudonimem Marek Lasota. W okresie wydawania „Wieści” był już więc doświadczonym dziennikarzem z kilkudziesięcioletnią praktyką. Nie należał on jednak do grona ścisłej redakcji „Wieści”. Zapewne zasięgano jego opinii, wszak był jednym z głównych autorów piszących do „Wieści”, ale nie znamy treści ani pytań, ani uwag Celta¹⁶.

To „dziennikarskie” oblicze „Wieści” było wynikiem z jednej strony zapotrzebowania politycznego wydawców — grupa PSL, szczególnie Hanna Chorążyna, chciała publikować o konkretnych sprawach wsi w Polsce, a z drugiej strony wpływ na to oblicze miał fakt, iż trudno było redakcji pozyskiwać materiał do publikacji. Oceniając zawartość pisma pod względem rodzaju gatunków dziennikarskich, należy stwierdzić, że zdecydowana większość to komentarze, w których autorzy opisując wydarzenia, przedstawiali swoją wizję ich przyczyn, skutków i dalszego rozwoju, zaznaczając

¹⁵ Szerzej o periodyku i pracy T. Chciuka-Celta zob.: A. Indraszczyk, „Biuletyn Informacyjny Polskiego Stronnictwa Ludowego we Francji” w latach 1949–1952, „Rocznik Historyczny Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego” nr 22 (2006), s. 131–148.

¹⁶ Autor nie dotarł do żadnych źródeł, które mogłyby sugerować, że Tadeusz Chciuk-Celt był współredaktorem „Wieści”.

jednak wyraźnie, że to ich oceny i tok myślenia, do którego starali się przekonywać czytelników. I chyba nie ma w tym nic dziwnego, wszak było to pismo polityczne, wydawane przez polityków, którzy zamierzali osiągnąć dzięki niemu określone cele: przedstawiać własne stanowisko i zdobywać dla niego poparcie. Prócz komentarzy, drugim liczbowo najczęściej pojawiającym się gatunkiem są wspomnienia ludowców. Sporadycznie zaś pojawiały się wywiady, a także krótkie informacje.

Przechodząc do omówienia tematyki „Wieści” zacząć należy od spraw polskiej wsi, bowiem był to obszar największego zainteresowania redakcji oraz PSL na emigracji. W pierwszym numerze przedstawiono syntetyczną historię wsi w Polsce poprzez politykę wobec niej stosowaną przez reżim komunistyczny¹⁷. W końcówce lat 70. w piśmie dominował problem obowiązkowych świadczeń (dostaw) rolników oraz ich zabezpieczeń socjalnych i emerytalnych¹⁸.

W zamieszczanych materiałach zwracano uwagę na olbrzymie wydatki i wyrzeczenia wsi polskiej, które ponosiła, by spełnić żądania władz oraz sprostać zapotrzebowaniu miast¹⁹. Innym „gorącym tematem” był problem kolektywizacji polskiej wsi. W artykułach demaskowano politykę rolną PZPR zmierzającą do likwidacji indywidualnego rolnictwa w Polsce, a prowadzoną w sposób mocno zawołowany²⁰. Demaskowano także zdolności produkcyjne i przydatność Państwowych Gospodarstw Rolnych oraz ich rzekomą przewagę nad rolnictwem indywidualnym²¹. Piętnowano przekazywanie ziemi z Państwowego Funduszu Ziemi do PGR, a utrudnianie dostępu dla rolników indywidualnych²². Prócz artykułów własnych i autorów emigracyjnych, chętnie podawano informacje na ten temat z kraju, z prasy drugiego obiegu lub z pozyskiwanych tekstów²³. Podjęto też polemikę z artykułem prof. Dyzmy Gałaja, dyrektora Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa w Polskiej Akademii Nauk, pt. *Oceń sprawiedliwe*. Artykuł ten był podsumowaniem akcji ankietowej ogłoszonej w „Polityce” pod nazwą „Miasto o wsi”, w którym prof. Gałaj nie potępił kolektywizacji, aczkolwiek przyznał, że powinna ona przebiegać wyłącznie dobrowolnie,

¹⁷ J. Rzemieniewski, *Polityka reżymu wobec wsi*, „Wieści” nr 1, III 1977, s. 7–10.

¹⁸ M. Celt, *Ćwierć miliona oburzonych*, „Wieści” nr 6, IX 1978, s. 3–6; J. Rzemieniewski, *Opór chłopski*, „Wieści” nr 6, IX 1978, s. 7–9; S. Deczyński, *Trafiła kosa na kamień? Echa dyskusji na temat emerytur chłopskich*, „Wieści” nr 6, IX 1978, s. 28–30 — był to artykuł nadesłany lub pozyskany z kraju.

¹⁹ M. Celt, *Polityka obłudy*, „Wieści” nr 2, VI 1977, s. 6–13; tenże, *O chłopach — robotnikach*, tamże, nr 3, XI 1977, s. 6–11; Z. Popowicz-Watra, *Pierwsze eksperymenty rolnicze partii*, tamże, s. 11–16; M. Celt, *W jaskrawej sprzeczności z wymogami życia*, „Wieści” nr 5, maj 1978, s. 18–25.

²⁰ J. Rzemieniewski, *Socjalizacja rolnictwa niezmiennym celem polityki reżymu*, „Wieści” nr 5, maj 1978, s. 9–18.

²¹ M. Celt, *Fachowcy obnażają prawdę o Państwowych Gospodarstwach Rolnych*, „Wieści” nr 8, marzec 1979, s. 11–14; tenże, *Chłopski znak czasu*, „Wieści” nr 9, VI 1979, s. 7–10.

²² Tenże, *Konkretnie i od początku*, „Wieści” nr 14, X 1980, s. 5–9.

²³ Zob. W. N., *Kolektywizacja: worek bez dna*, „Wieści” nr 6, IX 1978, s. 33 — przedruk z „Gospodarza” nr 6.

i że może ona być dobrą metodą zatrzymania ucieczki młodych ze wsi do miast. Z tymi stwierdzeniami nie zgodzili się Stanisław Bańczyk i Józef Rzemieniewski, zarzucając prof. Gałajowi, że w ten sposób propaguje on program wywłaszczenia wsi realizowany przez PZPR²⁴.

Przekonywano, że komuniści prowadzili wrogą politykę wobec wsi i chłopów, m.in. utrzymując niedobry dla chłopów stosunek cen i płac w sektorach rolnictwa i przemysłu. Aleksander Świeykowski dowodził, że aż do 1981 r. ciężiej pracujący chłopci w gospodarstwach indywidualnych zarabiali znacznie gorzej niż robotnicy w fabrykach. Dopiero w 1981 r. wskutek wzrostu cen żywności sytuacja rolników indywidualnych uległa poprawie. To jednak Świeykowski dowodził, że już w 1983 r. PZPR i ZSL postanowiły przywrócić wcześniejsze proporcje cen i zarobków rolników i robotników²⁵.

Sporo miejsca poświęcano dziejom ruchu ludowego. Pisano m.in. o historii obchodzenia Święta Ludowego. Temat ten wielokrotnie się powtarzał, co związane było z tym, że Święto Ludowe obchodzone w dzień Zielonych Świątek było jednym z najważniejszych świąt obchodzonych przez ludowców. Pisząc o Świętach Ludowych poruszano nie tylko kwestie związane z historią, ale także ze współczesnością, łącząc przesłania i wartości ruchu ludowego z aktualnymi potrzebami kraju²⁶. Warto odnotowania są w tym zakresie artykuły i materiały sporządzone przez Stanisława Bańczyka — opisujące jego własną historię i zarazem epizody z historii ruchu ludowego w Polsce, m.in. strajki chłopskie z lat II RP, działalność w podziemiu podczas wojny, działalność ludowców w latach 1945–1947, ucieczkę z kraju²⁷. Warto także wspomnieć o artykule Andrzeja Zakrzewskiego — krajowego autora biografii Wincentego Witosa, o początkach ruchu ludowego w Polsce²⁸. Opublikowano dwa teksty Kazimierza Bagińskiego traktujące o problemach ludowców z narzucaną na nich cenzurą²⁹. Pisano także o ruchu młodzieżowym — o „Wiciach”, o wartościach tego ruchu, o trudnej, przegranej walce o odbudowę „Wici” po 1945 r., o histo-

²⁴ S. Bańczyk, *Miasto o wsi*, „Wieści” nr 12, IV 1980, s. 10–13; J. Rzemieniewski, *Młode pokolenie wiejskiej i praca na roli*, tamże, s. 21–26.

²⁵ A. Świeykowski, *Parytet*, „Wieści” nr 23, III 1983, s. 3–5.

²⁶ H. Chorążyna, *Wspomnienia z obchodów Święta Ludowego w latach 1928–1944*, „Wieści” nr 2, czerwiec 1977, s. 2–3; taż, *Rozmyślenia na dzień Święta Ludowego*, „Wieści” nr 5, maj 1978, s. 5–8; S. Bańczyk, H. Chorążyna, *Na Święto Ludowe*, „Wieści” nr 9, VI 1979, s. 3–5.

²⁷ S. Bańczyk, „*Zielony Sztandar*” — organ PSL (wspomnienia), „Wieści” nr 1, III 1977, s. 10–11; tenże, *Strajki chłopskie (W 40-tą rocznicę strajku w 1937 r.)*, tamże, nr 2, VI 1977, s. 4–6; tenże, *Ruch podziemny wyzwolenie*, „Wieści” nr 10, X 1979, s. 16–20; tenże, *Fragmenty pamiętników*, „Wieści” nr 19, XII 1981, s. 11–25; tenże, *Droga do wolności*, „Wieści” nr 19, IV 1982, s. 15–22; tenże, *Pamiętniki — dzieciństwo i młodość*, „Wieści” nr 20, VI 1982, s. 23–30.

²⁸ A. Zakrzewski, *Takie były początki historii ruchu ludowego*, „Wieści” nr 15, I 1980, s. 18–26.

²⁹ K. Bagiński, *Cenzura w Polsce*, „Wieści” nr 21 IX 1982, s. 13–23; tenże, *Cenzura w Polsce, PSL 1945–1948*, „Wieści” nr 23, III 1983, s. 12–20.

rii ruchu³⁰. Opublikowano, jak podawano, ostatni tekst, jaki został napisany przez prof. Antoniego Gurnicza zmarłego 9 czerwca 1978 r. Było nim „posłanie Wiciarzy” skierowane do młodzieży wsi i miast, w którym profesor wykladał cele powstania związku, światopogląd, idee, program gospodarczy wraz z odniesieniem się do kapitalizmu i socjalizmu. W czasie wystąpień społecznych i w okresie kiedy zaczynał się tworzyć ruch „Solidarności” „posłanie” miało stanowić wkład seniorów ruchu ludowego w kraju w ruch odnowy i pokazywać drogę młodym, która choć wymyślona w pierwszej połowie XX wieku, nadal była aktualna i czekała na realizację³¹.

W zakresie tej tematyki Hanna Chorążyna pisała o inicjatywie zorganizowania Uniwersytetu Ludowego w Zbroszy Dużej w 1979 r., wysuniętej przez starych działaczy Michała Jagłę, Annę Gadzalanę-Bojarową, Wiesława Kęcika. Autorka przy okazji nakreśliła idee takich uniwersytetów zapoczątkowanych w Danii przez dra Mikołaja Grundtviga i ich miejsce w procesie wychowawczym wiciarzy³².

Z dużą uwagą śledzono rozwój niezależnego ruchu chłopskiego — związkowego, oświatowego, w postaci tworzenia się niezależnych związków, jeszcze przed powstaniem Niezależnych Samorządnych Związków Zawodowych „Solidarność”, oraz w formie powoływanych ośrodków oświatowych. Podobnie uznaniem pisma cieszyły się wszelkie przejawy działalności inteligencji ludowej. „Cykl” ten rozpoczął się artykułem Tadeusza Chciuka-Celta, w którym obszernie relacjonował i analizował wystąpienia chłopskie z 1977 i 1978 r. na tle spraw związanych z emeryturami rolniczymi, w tym tworzenie się Komitetów Samoobrony Chłopskiej³³.

W tym kontekście powstawania opozycji wobec rządów komunistycznych, pisano o artykule dra Jana Drewnowskiego pt. *Władza i opozycja — próba interpretacji historii politycznej Polski Ludowej* opublikowanym w 46. numerze „Zeszytów Historycznych” w Paryżu. Podkreślano, że dr Drewnowski stwierdzał, iż pierwszy rozdział historii polskiej opozycji wobec sowieckiego reżimu rozpoczął się w 1945 r. i że najbardziej zdecydowany opór stawiało PSL kierowane przez Stanisława Mikołajczyka. Dalej akcentowano, że autor artykułu analizował sytuację międzynarodową i w Polsce po zakończeniu II wojny światowej i przyznawał rację Mikołajczykowi w kwestii powrotu do kraju i podjęciu walki politycznej z komunistami. Zaznaczono, iż uznał on, że polityka Mikołajczyka nie była bezowocna. Pozwoliła bowiem na okrzepnięcie narodu po wojnie, na zapoznanie się z warunkami

³⁰ Z. Popowicz-Watra, *Fragment wspomnień o powojennych początkach „Wici”*, „Wieści” nr 2, czerwiec 1977, s. 13–17; M. Jagła, „Z ludźmi ku ludziom”. „Wici” z perspektywy 30 lat, „Wieści” nr 6, IX 1978, s. 9–18. Była to publikacja tekstu Michała Jagły, jednego z odbudowujących „Wici” po wojnie, współpracownika Stanisława Mikołajczyka, stojącego w opozycji do głównego nurtu w Zjednoczonym Stronnictwie Ludowym, współtwórcy „Ośrodka Myśli Ludowej”, jaki napisał w Warszawie w marcu 1978 r.

³¹ A. Gurnicz, *Do młodzieży wsi i miast. Posłanie Wiciarzy*, „Wieści” nr 7, XII 1978, s. 4–15.

³² H. Chorążyna, *Uniwersytet Ludowy w Zbroszy Dużej*, „Wieści” nr 8, III 1979, s. 8–11.

³³ M. Celt, *Z kroniki chłopskiej samoobrony*, „Wieści” nr 7, XII 1978, s. 16–37.

narzucanymi przez komunistów, wreszcie na odsunięcie okresu stalinizmu. Zwracano uwagę czytelnika na apel Drewnowskiego o dokładne zbadanie przez historyków tego okresu oraz na jego wypowiedź, iż „Należy uznać, że bardzo ciężkim błędem Emigracji było nieudzielenie poparcia opozycji, która rozwinęła się w Kraju po powrocie Mikołajczyka”³⁴. Rozpowszechnianie artykułu Jana Drewnowskiego było zrozumiałe, wszak doceniał on i przyznawał rację Stanisławowi Mikołajczykowi. Dla jego współpracowników i przyjaciół było to bardzo miłe.

Informowano w „Wieściach” o akcjach strajkowych, publikowano listy opozycjonistów — jak np. Wiesława Kęcika³⁵, czy przedstawiano nowe inicjatywy wydawnicze, jak np. „Placówkę”³⁶. Hanna Chorążyna, komentując rok działalności chłopskiej samoobrony w kraju, zwracała uwagę, na to, że powstawanie Komitetów Samoobrony Chłopskiej było aktem wielkiej odwagi, bowiem działacze wkraczali w konflikt z władzą. Autorka uznała, że akcje te, jak i pisanie petycji tam, gdzie nie można było utworzyć komitetów, były słusznie podejmowane i przysłużyły się sprawie chłopskiej w Polsce. Chorążyna wskazywała również, że wiadomości o opozycji chłopskiej, które docierały na Zachód, rozpowszechniały sprawę chłopską oraz informowały o złej polityce rolnej komunistów, co miało się przyczynić do głębokiego kryzysu ekonomicznego w Polsce. Autorka zwróciła także uwagę i pozytywnie się odniosła do powstania Ośrodka Myśli Ludowej, w którym skupili się starsi działacze ludowi, dotychczas będący w tzw. wewnętrznej opozycji w ZSL. Oni to pod nieformalnym kierownictwem Michała Jagły przystąpili do opracowania pilnych i podstawowych zagadnień do rozwiązania w dziedzinie rolnictwa i wsi. Chorążyna zaznaczyła, że była to kontynuacja działalności „Wici”, w czym nie było nic dziwnego, bowiem większość działaczy OML było wcześniej członkami „Wici”³⁷.

Redakcja przedstawiła także postulaty działaczy chłopskich z kraju, którzy uważali, że „samoobrona wsi nie może się ograniczyć do doraźnych protestów. Powinna to być akcja długofalowa”. Zauważono, że „największe szczyrby” poniosła młodzież wiejska w wyniku działalności komunistycznej, zmierzającej do odciążenia młodzieży od tradycyjnych metod gospodarki na rzecz nacjonalizacji ziemi i produkcji. W związku z tym, działacze z kraju proponowali rozpoczęcie powszechnej działalności edukacyjnej dla wsi, szczególnie dla młodzieży. Redakcja „Wieści” zgadzała się z tymi postulatami i na swych szpaltach propagowała pomysł, drukując projektowane cykle wykładów tzw. Społecznej Wszechnicy Chłopskiej³⁸.

³⁴ J. Rzemieniewski, *Pierwszy rozdział opozycji przeciw sowietyzacji Polski rozpoczął się w 1945 roku*, „Wieści” nr 8, III 1979, s. 18–23.

³⁵ W.P. Kęcik, *List otwarty do studentów SGPiS i innych uczestników dyskusji z dnia 9 kwietnia*, „Wieści” nr 9, VI 1979, s. 16–20.

³⁶ M. Cełt, *O „Placówce”*, „Wieści” nr 9, VI 1979, s. 21–23.

³⁷ H. Chorążyna, *W rocznicę ruchu samoobrony chłopskiej*, „Wieści” nr 10, X 1979, s. 21–26.

³⁸ *Społeczna Wszechnica Chłopska*, „Wieści” nr 11, XII 1979, s. 21–30.

Poświęcenie większej uwagi wydarzeniom w Polsce nie oznaczało, że redakcja „Wieści” zamierzała zupełnie pomijać kwestie organizacyjne PSL czy działalność emigracji. Były one jednak bardzo lakoniczne, miały charakter niemal wyłącznie informacyjny. Redakcja w tym względzie była konsekwentna i starała się unikać rywalizacji z innymi politycznymi ugrupowaniami na emigracji. Ważniejszym wydarzeniem poświęcano jednak nieco więcej uwagi. Za takie uznano konferencję pt. „Polonia Jutra”, która miała miejsce w dniach 25 i 26 maja 1978 r. w Toronto w Kanadzie. Inicjatywa miała charakter apolityczny, nie dopuszczono do udziału w niej organizacji politycznych, a jedynie zjednoczenia polonijne i organizacje społeczne. Pomimo to, obrady konferencji toczyły się pod jednym głównym hasłem — niepodległości dla Polski, co podkreślano w podejmowanych rezolucjach³⁹. Kierownictwo PSL, oceniając to wydarzenie, przyznało rację organizatorom, że nie zaproszono organizacji politycznych, co, jak skonstatowali, pozwoliło na podjęcie szeregu zobowiązań koordynacji i wspólnej działalności. Jednakże przywódcy PSL jednocześnie zauważyli, że mimo to sama konferencja wpisywała się w politykę, bowiem jej głównym mottem była kwestia niepodległości Polski. Ponadto wyrażono zdanie, polecające je uwadze organizacji społecznych, że wielką zasługą emigracji politycznej było przeniknięcie ze swoimi ideami, ideologiami właśnie do organizacji społecznych. Według liderów PSL zasługiwało to na pozytywne oceny, bowiem „To uchroniło w dużej mierze te organizacje od ograniczenia się do działalności wyłącznie społecznej jak np. tace ludowe czy nauczanie j. polskiego, bo taką działalność mogłyby również prowadzić pod kierunkiem reżymowych konsulatów”. Dalej autorzy komentarza podchwytywali ideę konferencji i proponowali, by przenieść ją na grunt polityczny, co mogłoby przewyciężyć podziały. Jako możliwości zrealizowania takiego przedsięwzięcia wskazywali na to, że każde ugrupowanie polityczne w swych uchwałach domagało się właśnie takiej współpracy⁴⁰.

Komentując tę inicjatywę, trudno nie zauważyć, że właśnie ta grupa PSL nie włączyła się w proces jednoczenia emigracji politycznej na początku lat 70., do którego przyłączył się Franciszek Wilk, a co stało się powodem rozłamu w PSL.

W czerwcu 1979 r. informowano w „Wieściach” o reaktywowaniu Międzynarodowej Unii Chłopskiej (International Peasant Union — IPU)⁴¹. Była to organizacja zrzeszająca niezależne partie chłopskie z państw zależnych od ZSRR i opanowanych przez reżimy komunistyczne, działające na emigracji. Powstała z inicjatywy lidera Bułgarskiego Narodowego Związku Chłopskiego Georgi Michowa Dymitrowa w 1947 r. Od 1948 do 1964 r. jej prezesem był Stanisław Mikołajczyk. MUCH skupiała się na propagandowej walce z komunizmem, starała się informować świat

³⁹ J. Borowczak, *Polonia jutra — Polonia przyszłości*, „Wieści” nr 6, IX 1978, s. 22–24.

⁴⁰ S. Bańczyk, H. Chorążyna, T. Celt, *Polonia jutra a organizacje polityczne*, „Wieści” nr 6, IX 1978, s. 26–28.

⁴¹ *Międzynarodówka chłopska*, „Wieści” nr 9, VI 1979, s. 11–12.

o prawdziwej sytuacji w państwach uzależnionych od ZSRR, wykazywać zbrodnie komunistów. Była jednym z członków Stowarzyszenia Europejskich Narodów Ujarmionych (Assembly of Captavities European Nations — ACEN)⁴².

Echem reaktywacji MUCH było informowanie czytelników „Wieści” o innych organizacjach chłopskich i ludowych działających na emigracji. M.in. Hanna Chorążyna przeprowadziła wywiad z Omelanem Kowalem, jednym z głównych działaczy ukraińskich w Belgii⁴³.

Inną inicjatywą podjętą w ramach reaktywacji MUCH było powołanie Komitetu bratnich stronnictw agrarnych w Belgii. Odbyło się to na spotkaniu agrarystów polskich, bułgarskich i chorwackich. Jego koordynacją miał się zająć Milko Rangelov, a Komitet miał działać w ramach struktur MUCH. Planowano powołać takie komitety w całej Europie Zachodniej⁴⁴.

Obok spraw krajowych zwracano także uwagę na wydarzenia na świecie, szczególnie te, które dotyczyły Polski lub Związku Radzieckiego i plasowały się w obszarze walki z komunizmem. W numerze 1. pisano o nominacji prof. Zbigniewa Brzezińskiego na doradcę Prezydenta USA ds. bezpieczeństwa Stanów Zjednoczonych. W informacji podano krótki życiorys Brzezińskiego, zestawiono jego sylwetkę z sylwetką Henry’ego Kissingera oraz przedstawiono poglądy Brzezińskiego, gdzie zaakcentowano, że jest on „znany z twardej linii politycznej wobec Związku Sowieckiego”, „nie ufa on Sowietom i stawia na sojusz Ameryki, Europy i Japonii”⁴⁵.

Józef Rzemieniewski analizował napięte stosunki ZSRR i Chińskiej Republiki Ludowej na tle ich zaangażowania w Azji Południowo-Wschodniej — na terenie byłych Indii Francuskich (Indochin). Uważał, że „konflikt ten [...] stanowi dowód klęski podstawowej tezy marksistowskiej, głoszącej światu, że zwycięstwo komunizmu zapewni powszechny i stały pokój ludzkości”. Głosił też, że konflikt ten, mający swe uzewnętrznienie na terenie Kambodży, Wietnamu, Laosu nie będzie się rozprzestrzeniał⁴⁶.

Tenże autor dokonał też na łamach „Wieści” analizy polityki rolnej Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej. Impulsem do przedstawienia tego problemu był kryzys w polityce rolnej EWG i podjęte przez Komisję Europejską działania mające na celu rewizję tej polityki. J. Rzemieniewski, za memoriałem przedstawionym przez Komisję, wskazał kilka pozytywnych cech i osiągnięć wspólnej polityki rolnej, a mianowicie: poprawę ilościową i jakościową produktów rolnych; modernizację rolnictwa; samowystarczalność w zaopatrzeniu w niektóre produkty; wzrost eksportu artykułów

⁴² Na temat Międzynarodowej Unii Chłopskiej zob. A. In d r a s z c z y k, *Zielona Międzynarodówka. Współpraca partii chłopskich z państw Europy Środkowej i Wschodniej*, Warszawa 2008, s. 109–168.

⁴³ *Poznajmy się. Wywiad z czołowym działaczem ukraińskim p. Omelanem Kowalem*, „Wieści” nr 11, XII 1979, s. 11–19.

⁴⁴ *Spotkanie agrariuszy w Belgii*, „Wieści” nr 13, VI 1980, s. 39.

⁴⁵ *Nominacja Brzezińskiego*, „Wieści” nr 1, marzec 1977, s. 12–13.

⁴⁶ J. Rzemieniewski, *Konflikt sierpa z młotem*, „Wieści” nr 8, III 1979, s. 3–7.

żywnościowych; rynek pracy dla ponad 8 mln bezpośrednio pracujących w rolnictwie i kolejnych setek tysięcy w przemyśle zaopatrujących rolnictwo i przetwarzających produkcję rolniczą. Jako najważniejsze zastrzeżenia do WPR wskazano to, że nie potrafiono wypracować mechanizmu umożliwiającego dostosowanie produkcji rolnej do zapotrzebowania rynku. Za słabość uznano fakt, iż rolnicy swe plany opierają nie na rynku, a na własnych możliwościach produkcyjnych i możliwości uzyskania rekompensat od EWG. Inną kwestią ujemną był fakt, iż nie było mechanizmów, które by uniemożliwiały pomoc państwa narodowego dla własnych rolników, udzielaną obok pomocy z ramienia EWG. Rzemieniewski wskazywał, że problemem dla EWG stają się nadwyżki żywności⁴⁷.

W „Wieściach”, tak jak we wszystkich innych pismach emigracyjnych, pojawił się także temat wyboru Polaka kardynała Karola Wojtyły na papieża, który przybrał imię Jana Pawła II. Po raz pierwszy temat pojawił się w numerze 7. z grudnia 1978 r. Ale był, jak trzeba to ocenić, tylko wzmiankowany dwoma materiałami: życzeniami dla Jana Pawła II przekazywanymi przez prezesa PSL Stanisława Bańczyka i jego wspomnieniami ze spotkań z kardynałem Wojtyłą⁴⁸. To niewiele jak na tak ważne wydarzenie dla Polaków. Przyczyną tego była słabość organizacyjna i materialna ludowców. Nie byli oni w stanie szybko zebrać materiałów i przygotować większego artykułu o Ojcu Świętym.

Rok później zamieszczono nieco więcej materiałów poświęconych papieżowi. Opublikowano artykuł Ludwika Turbackiego podsumowujący pierwszy rok pontyfikatu Jana Pawła II⁴⁹, wiersz nadesłany z kraju omawiający pielgrzymkę papieża do Polski⁵⁰, list ludowców w kraju do Prymasa Polski⁵¹. Mimo iż zamieszczono obszerniejszy materiał, to jednak widoczny jest brak artykułów pióra osoby z kierownictwa PSL.

Taki pojawił się dopiero po zamachu na Jana Pawła II. Wówczas Marek Celt pisał w artykule o konieczności walki ze złem, które zostało uosobione w zamachowcy. W przerośni wskazywał na obowiązek kontynuowania nauczania papieża i jego walki z komunizmem⁵².

Od połowy 1980 r. w zasadzie głównym tematem emigracyjnych pism polskich stały się wystąpienia robotników, utworzenie NSZZ „Solidarność” i jego działalność, a potem stan wojenny w Polsce. Jednak nie w „Wieściach”. Jako kwartalnik nie mogły informować na bieżąco o wydarzeniach w kraju. Nie znajdziemy jednak w piśmie

⁴⁷ Tenże, *Światła i cienie polityki rolnej Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej*, „Wieści” nr 7, VI 1981, s. 15–18.

⁴⁸ *Do Jego Świątobliwości Papieża Jana Pawła II*, „Wieści” nr 7, XII 1978, s. 1; *W ogromny Dzwon*, tamże, s. 1–2; S. Bańczyk, *Moje spotkania z kardynałem Wojtyłą*, tamże, s. 38–39.

⁴⁹ L. Turbacki, *Pontyfikatu Jana Pawła II rok pierwszy*, „Wieści” nr 10, X 1979, s. 4–8.

⁵⁰ *Kilka dni*, „Wieści” nr 10, X 1979, s. 8–13.

⁵¹ *List ludowców do Prymasa Polski*, „Wieści” nr 10, X 1979, s. 14–15.

⁵² M. Celt, *Nieprzerwana audiencja*, „Wieści” nr 17, VI 1981, s. 7–9.

także późniejszych obszernych relacji na temat tworzenia się „Solidarności” w 1980 r., porozumień sierpniowych. Redakcja pozostała wierna poczynionym w pierwszym numerze założeniom co do treści pisma. Zadaniem jego miało być przekazywanie informacji mniej znanych, mniej medialnych — takich jak sprawy wiejskie. Dlatego w „Wieściach” wiodącym tematem pozostały sprawy opozycji chłopskiej, tworzenia się „Solidarności Wiejskiej”, zmian w polityce rolnej.

Dziwi jednak, że nie zamieszczono w kwartalniku żadnego materiału refleksyjnego na temat Sierpnia’80 i ruchu „Solidarności”. Skupiono się na tworzeniu „Solidarności Wiejskiej” oraz później na represjach w czasie stanu wojennego. Brak artykułów refleksyjnych, analitycznych, wskazuje na słabe zdolności PSL w tym zakresie w tym czasie (wcześniej, w latach 40., 50. i 60. wszak większość wydarzeń z bloku wschodniego była szeroko komentowana i analizowana przez polityków ludowych). Nie można też uznać, że nie robiono tego, ponieważ czyniła to inna prasa emigracyjna, jak np. „Jutro Polski”. Był to bowiem głos innych środowisk politycznych, a w przypadku „Jutra Polski” — rozłamowego ugrupowania.

W pierwszym numerze po wydarzeniach sierpniowych 1980 r. — tj. w numerze 14. z października 1980 r., odnośnie do sytuacji w kraju w „Wieściach” opublikowano Komunikat z posiedzenia Rady Głównej Episkopatu Polski. W komunikacie tym Episkopat zwracał uwagę na katalog praw Narodu, które są niezbywalne. M.in. hierarchowie Kościoła katolickiego w Polsce pisali o prawie do pełnej wolności obywatelskiej, do wolności religijnej, prawie do godnej egzystencji każdej rodziny, prawie do poznania pełnej historii i kultury narodowej, prawie do indywidualnego posiadania i władania ziemią w gospodarstwach rolnych, prawie do słusznego wynagrodzenia za pracę, prawie do zrzeszania się obywateli⁵³.

Dobór materiału miał przekonywać i utwierdzać czytelników w tym, że sprawy rolnictwa należały do najważniejszych w Polsce, a także, że w kraju istnieje silny ruch opozycyjny na wsi, który wspiera działania robotników i dąży do podobnych celów na obszarach wiejskich. W tym pierwszym numerze po sierpniu 1980 r. drukowano więc odezwy i posłania rolników do strajkujących w stoczniach robotników, jakie wydali: Ruch Chrześcijańsko-Społeczny, Ośrodek Myśli Ludowej, Krajowy Komitet Polskich Socjalistów z 23 sierpnia 1980 r.⁵⁴; Chłopski Związek Zawodowy Ziemi Dobrzyńskiej i Kujaw z 17 września 1980 r.⁵⁵; Komitety Samoobrony Chłopskiej Ziemi Grójeckiej, Ziemi Lubelskiej, Ziemi Rzeszowskiej, Komitet Niezależnego Związku Zawodowego Rolników, redakcje niezależnych pism chłopskich „Placówka”, „Rolnik Niezależny”,

⁵³ Komunikat z posiedzenia Rady Głównej Episkopatu Polski, „Wieści” nr 14, X 1980, s. 3–4.

⁵⁴ Oświadczenie Ruchu Chrześcijańsko-Społecznego, Ośrodka Myśli Ludowej i Krajowego Komitetu Polskich Socjalistów w związku z aktualnymi wydarzeniami w Polsce, „Wieści” nr 14, X 1980, s. 10–14.

⁵⁵ Chłopski Związek Zawodowy Ziemi Dobrzyńskiej i Kujaw, „Wieści” nr 14, X 1980, s. 14 i 25.

„Wieś Rzeszowska”, „Biuletyn Informacyjny Komitetu Samoobrony Chłopskiej Ziemi Grójeckiej” z 20 lipca 1980 r.⁵⁶; Ośrodek Myśli Ludowej z 30 sierpnia 1980 r.⁵⁷

W kolejnym numerze ze stycznia 1981 r. przedrukowano artykuły i odezwy z prasy krajowej traktujące o tworzeniu się nowych związków zawodowych rolników⁵⁸, o potrzebie prawdziwego współdziałania robotników i chłopów⁵⁹. W kwietniu 1981 r. dużo miejsca poświęcono sprawie tworzenia się „Solidarności Wiejskiej”. Przedrukowano z prasy krajowej (nie podano jednak skąd) artykuł wyjaśniający, czym jest Niezależny Samorządny Związek Zawodowy Rolników „Solidarność Wiejska” i omawiający I Zjazd wojewódzki tegoż związku w Kaliszu⁶⁰. Opublikowano również protesty Federacji Europejskich Syndykatów Pracowników Rolnych i Międzynarodowego Biura Pracy, wystosowane przez te organizacje na wieść, iż Sąd Najwyższy w Warszawie odmówił zarejestrowania „Solidarności Wiejskiej”⁶¹. Dalej opublikowano stanowisko Ośrodka Myśli Ludowej w sprawie powstania związków zawodowych rolników: „Solidarność Chłopska”, „Solidarność Wiejska” i związku producentów rolnych oraz potrzeby ich zjednoczenia. Ośrodek zauważył, że niezależny związek rolników powinien charakteryzować się kilkoma cechami, m.in.: powinien być wyłącznie chłopski, powinien tworzyć się od dołu do góry, powinien być samodzielny, niezależny i samorządny⁶². W kolejnym materiale Marek Celt pokrótce opisał inicjatywy powstania związków zawodowych rolników oraz kwestie ich zjednoczenia i powstania na fali strajków chłopskich w Rzeszowie i Ustrzykach Dolnych Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego Rolników Indywidualnych „Solidarność Wiejska” z przewodniczącym Janem Kułajem⁶³.

Temat był kontynuowany w kolejnym numerze — 17. z czerwca 1981 r. Marek Celt zrelacjonował wypowiedzi i kazania kardynała Stefana Wyszyńskiego na temat rolników i wsi. Prymas przywiązywał ogromną wagę do powstawania samodzielnych i niezależnych związków chłopskich, widział w tym przeciwstawianie się doktrynie marksizmu, a nawiązywanie do tradycyjnego, klasycznego socjalizmu spirytualistycznego Francji i Anglii XVIII i XIX wieku. Widział w tym zwycięstwo ducha i praw

⁵⁶ *Odezwa chłopów do strajkujących robotników*, 20 lipca 1980 r., „Wieści” nr 14, X 1980, s. 18–25.

⁵⁷ Do kierownictwa Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego w Stoczni Gdańskiej, „Wieści” nr 14, X 1980, s. 26.

⁵⁸ *Rezolucja Samorządnego Związku Producentów Rolnych*, „Wieści” nr 15, I 1980, s. 15 — przedruk z „Wiadomości Skierniewickich”; *Ruch związkowy rolników — faktem społecznym*, „Wieści” nr 15, I 1980, s. 16–17.

⁵⁹ L. Bójk o, *Nie czekać do wiosny*, „Wieści” nr 15, I 1981, s. 12–15 — przedruk z dodatku do „Życia Warszawy” „Życie i Nowoczesność”.

⁶⁰ *Solidarność Wiejska*, „Wieści” nr 16, IV 1980, s. 3–5.

⁶¹ *W obronie „Solidarności Wiejskiej”*, „Wieści” nr 16, IV 1981, s. 6–7.

⁶² *Ośrodek Myśli Ludowej*, „Wieści” nr 16, IV 1981, s. 16–17.

⁶³ M. Celt, *Wielki czyn chłopski*, „Wieści” nr 16, IV 1981, s. 18–21.

obywatelskich⁶⁴. W innym artykule Marek Celt analizował sytuację powstałą w kraju po rejestracji NSZZ RI „Solidarność”, wskazując, że oto pojawił się najważniejszy, bo samodzielny, związek zawodowy rolników, który będzie dużą konkurencją dla istniejących Kółek Rolniczych propagowanych przez reżym. Akt rejestracji NSZZ RI uznał za niezbędny warunek tego, by sytuacja na wsi ulegała poprawie. Przytaczał słowa Jana Kułaja z rozprawy przed sądem, który mówił, iż „chłopi nie chcą władzy, ale chcą kontroli władzy, że rząd jest po to, by rządzić podług woli ludu, bo ma pełnić w narodzie rolę służebną”. Aby jednak nowy związek i wieś faktycznie mogły w pełni wykazać swą moc, niezbędne było wprowadzenie zrównania sektorów państwowego i prywatnego w rolnictwie, co miało stać się w lipcu 1981 r.⁶⁵ Kontynuacją tematu był przedruk dwóch wywiadów przeprowadzonych przez Wiesława Kęcika z Janem Kułajem i Józefem Antołem z „Solidarności Wiejskiej” opublikowanych na łamach pisma „Solidarność Wiejska” oraz publikacja Deklaracji o celach i zadaniach NSZZ RI „Solidarność”⁶⁶. W grudniu 1981 r. „Wieści”, „pragnące być wolną trybuną, w której wszystkie związki zawodowe działające w Polsce na wsi mogły by się wypowiedzieć”, drukowały program działania Krajowej Komisji Porozumiewawczej Niezależnych Samorządnych Chłopskich Związków Zawodowych „Solidarność” oraz Oświadczenie Niezależnego Wydawnictwa Chłopskiego⁶⁷.

Numer 19. z grudnia 1981 r. ukazał się przed 8 grudnia, bowiem tego dnia był rozsyłany do odbiorców. Z tego też powodu nie mogło być w nim jeszcze żadnych informacji o wprowadzeniu stanu wojennego w Polsce 13 grudnia 1981 r. Ale już wówczas data ta dla ludowców na emigracji była dniem szczególnym — dniem śmierci ich legendarnego prezesa Stanisława Mikołajczyka (zmarł 13 grudnia 1966 r.) i później corocznie obchodzonej rocznicy jego śmierci. Numer otwierał artykuł Hanny Chorążyny, w którym przypominała o postawie i działaniach Mikołajczyka i apelowała o pisanie wspomnień by udokumentować prawdziwy obraz wydarzeń z przeszłości, przede wszystkim z lat 1945–1947⁶⁸.

Dopiero w numerze z kwietnia 1982 r. w „Wieściach” odniesiono się do stanu wojennego w Polsce. Po informacji o tym, że poprzedni numer nie dotarł do Polski i nie mógł być reedytowany w kraju przez Niezależne Wydawnictwo Chłopskie, z którym „Wieści” miały umowę o współpracy, numer otwierała *Litania Solidarności*. Następnie Józef Rzemieniewski analizował motywy wprowadzenia stanu wojennego w Polsce. Konkluzja była jedna — partia za wszelką cenę broniła posiadania władzy. Rzemieniewski uważał, że ruch ten doprowadzi do ostatecznego obnażenia

⁶⁴ Tenże, *Prymas Polski a chłop*, „Wieści” nr 17, VI 1981, s. 3–6.

⁶⁵ Tenże, *Wokół przelomu*, „Wieści” nr 17, VI 1981, s. 12–14.

⁶⁶ *Solidarność Wiejska*, „Wieści” nr 17, VI 1981, s. 19–23; *Deklaracja o celach i charakterze NSZZ RI „Solidarność”*, tamże, s. 24–26.

⁶⁷ *Program działania Krajowej Komisji Porozumiewawczej*, „Wieści” nr 19, XII 1981, s. 26–33; *Oświadczenie*, tamże, s. 34–35.

⁶⁸ H. Chorążyna, *15 lat po śmierci St. Mikołajczyka*, „Wieści” nr 19, XII 1981, s. 3–4.

kłamstw komunistów i do ostatecznego odsunięcia się od nich tych wszystkich, którzy w Polsce chcieli jeszcze wierzyć partii. Autor przewidywał, że konfrontacja będzie musiała zakończyć się jakimś kompromisem, ale też zaznaczał, że na razie „nie widać jeszcze światła w tunelu, w jakim znalazł się naród polski”⁶⁹.

Sytuację w kraju w „Wieściach” przedstawiano też za pomocą wierszy: *Modlitwy Lecha Wałęsy w więzieniu*, *Z „wojennego” folkloru* i *Lokomotywy*⁷⁰. Ten ostatni był jakby nową wersją wiersza Julina Tuwima, a opowiadał o terrorze władzy nad narodem. *Z kolei Z „wojennego” folkloru* w formie nawiązywał do przyspiewek z czasów okupacji hitlerowskiej.

Na Święto Ludowe w 1982 r. ślano przesłanie wsparcia dla chłopów w kraju walczących z reżymem o prawo do samostanowienia o sobie. Przewidywano, że walka o wznowienie działalności „Solidarności” wiejskiej i robotniczej będzie długa. Ale dodawano otuchy wskazując, że „zwarte, solidarne gromady wiejskie będą stanowić wielką siłę. Zapewnią trwałą podstawę dla Solidarności Wiejskiej w skali krajowej. Takiej sile, wspieranej przez Kościół, współpracującej z robotniczą siłą, nic się nie oprze”⁷¹.

Akcentowano postawę Kościoła, jako siły zdolnej doprowadzić do kompromisu. Analizę zachowania polskiego Kościoła katolickiego przeprowadził Tadeusz Gorczański. Podkreślił on, że Kościół był uznawany na Zachodzie za jedyną zorganizowaną siłę społeczną, jaka przetrwała w stanie wojennym i że posiada powinność i prawo do występowania w imieniu społeczeństwa. Tym bardziej, że jak dowodził autor, ówczesny Kościół był Kościołem z ludu, z ludu wyrosłym i z nim spojonym wielorakimi węzłami, dla którego określenia jak nigdy pasowały słowa biblijne określające kapłanów: „Los kapłana będzie taki jak i los narodu”. Autor nie starał się też wybielać Kościoła, wskazywał że są w nim zarówno „niebezpieczne rysy”, jak i „pożądany pluralizm”. Że nie zawsze też można się zgadzać ze wszystkimi tezami głoszonymi przez hierarchów. Jednakże w spokojnej ocenie działań Kościoła autor widział konsekwencję realizacji linii wyznaczonej przez Jana Pawła II obrony „podstawowych praw obywatelskich i syndykalnych, przy równoczesnym staraniu o to, aby nie zaognić sytuacji i nie dopuścić do wybuchu nierozważnych, rozlewem krwi zagrażających wystąpień”⁷².

Publikowano też obszerne fragmenty z kazania Prymasa Józefa Glempa wygłoszonego 15 sierpnia 1982 r. w czasie uroczystości na Jasnej Górze, dotyczące wsi i rolnictwa. Marek Celt analizując kazanie Prymasa wskazywał, że Józef Glemp, prócz

⁶⁹ J. Rzemieniewski, *W tunelu skąd wyjścia nie widać*, „Wieści”, nr 19, IV 1982, s. 4–7.

⁷⁰ *Modlitwa Lecha Wałęsy w więzieniu*, „Wieści” nr 19, IV 1982, s. 8; *Z „wojennego” folkloru*, tamże, s. 14; *Lokomotywa*, tamże, s. 22–23.

⁷¹ *Na Święto Ludowe. Poślanie działaczy PSL do Kraju nadane przez RWE w dniu 30 maja*, „Wieści” nr 20, VI 1982, s. 2–3.

⁷² T. Gorczański, *Między Scyllą a Charybdą czyli: Kościół Polski a wydarzenia ostatniego półrocza*, „Wieści” nr 20, VI 1982, s. 4–8.

diagnozowania błędów polityki rolnej i polityki wobec wsi, wobec pracy rolnika, upomniał się przede wszystkim o przywrócenie chłopskiej organizacji zawodowej. Akcentował także wielką wartość pracy rolnika, przejawiającą się w pracy z naturą, w produkowaniu żywności nie tylko dla siebie, ale dla całego narodu⁷³. Utrzymane w podobnej wymowie kazanie biskupa Ignacego Tokarczuka, wygłoszone 5 września 1982 r. podczas manifestacji religijnej rolników polskich na Jasnej Górze, także opublikowano w „Wieściach”⁷⁴.

W tym samym duchu oceniano możliwości rozwiązania sytuacji w Polsce na zebraniu NKW PSL, o czym informowano w „Wieściach”⁷⁵.

Publikowano także deklaracje i odezwy obozów solidarnościowych wiejskich i robotniczych, a także innych grup opozycyjnych: np. *Do rolników Polskich* wydaną przez NSZZ RI „Solidarność” Regionu Bieszczadów, czy Biura Koordynacyjnego NSZZ RI „Solidarność” w Zurichu, Niezależnych Ludowców „Roch” z sierpnia 1982 r.⁷⁶

W numerach „Wieści” wychodzących w stanie wojennym publikowano wspomnienia Stanisława Bańczyka i Hanny Chorążyny z okresu walki PSL o demokrację w Polsce w latach 1945–1947⁷⁷. Wspomnienia te były częścią stałego punktu programu „Wieści”, w których chciano przedstawiać historię ludowców i o nadsyłanie których apelowano do działaczy. Niemniej tematyka pierwszej walki z komunistami w Polsce wpisywała się także w aktualną sytuację w kraju. Inne czasy, nieco inni ludzie, ale ta sama walka, o te same wartości, prawa obywatelskie, ustrój gospodarczy.

W „Wieściach” podawano także informacje i aktualności PSL. Było ich jednak niewiele. Zazwyczaj na ostatnich stronach pisma podawano informacje o wpłacaniu składek na fundusze PSL i pomocy dla kraju. Ze spraw emigracji ludowej pisano o początkach i historii PSL na emigracji, czy o działalności „Wici”⁷⁸. Raz tylko w całości poświęcono numer pisma sprawom organizacyjnym — była to relacja z obrad VI Kongresu PSL, który odbył się w dniach 24 i 25 maja 1980 r. w Brukseli⁷⁹.

W kwietniu 1981 r. Hanna Chorążyna zaproponowała rozpoczęcie cyklu „listów z Indii”, będących pokłosiem jej podróży do Indii. Autorka zamierzała przekazywać informacje o kulturze Indii, ale przede wszystkim takie historie, które by mogły

⁷³ *Wiejskie fragmenty kazania ks. Prymasa*, „Wieści” nr 21, IX 1982, s. 4–7; M. Celt, *Refleksje po kazaniu ks. Prymasa*, „Wieści” nr 21, IX 1982, s. 8–9.

⁷⁴ *Kazanie ks. Biskupa I. Tokarczuka*, „Wieści” nr 22, XII 1982, s. 8–17.

⁷⁵ J. Rzemieniewski, *Zebranie Zespołu Europejskiego Naczelnego Komitetu Wykonawczego PSL*, „Wieści” nr 20, VI 1982, s. 19–20.

⁷⁶ M. Celt, *Chłopska odezwa z Bieszczadów*, „Wieści” nr 21, IX 1982, s. 38–39; *Biuro Koordynacyjne NSZZ RI „Solidarność”*, tamże, s. 40–41; *Kim jesteśmy i dokąd dążymy*, „Wieści” nr 22, XII 1982, s. 3–7.

⁷⁷ S. Bańczyk, *Droga do wolności*, „Wieści” nr 19, IV 1982, s. 15–22.; H. Chorążyna, *Przeciw sowietyzacji Polski. PSL 1945–1948*, „Wieści” nr 20, VI 1982, s. 10–18.

⁷⁸ J. Borowczak, *Z działalności „Wici”*, „Wieści” nr 1, marzec 1977, s. 11.

⁷⁹ „Wieści” nr 13, VI 1980.

być wsparciem albo inspiracją dla działalności chłopów polskich. W pierwszym liście opisała historię powstania ruchu „bhoodhan”. Zapoczątkowany on został przez bliskiego współpracownika Mahatmy Gandhiego — Vinobę Bhave, który chodząc od wsi do wsi, za pomocą argumentacji słownej, bez użycia siły czy protestów społecznych, uzyskiwał od bogatych właścicieli ziemskich nadania ziemi dla bezrolnych lub małorolnych chłopów. Początek miał miejsce w prowincji Hyderabad. Po sukcesie pierwszych takich poczynań Vinoba został zaproszony przez premiera Nehru do Delhi, dokąd udał się pieszo, a jego ponad 795-milowy marsz przeistoczył się w tryumfalny pochód. Wkrótce Vinoba zyskał wielu naśladowców i rozpoczęła się w ten sposób oddolna reforma rolna w Indiach⁸⁰. Chorążyna wskazywała na możliwość prowadzenia działalności na rzecz poprawy sytuacji chłopów na zasadzie miłości bliźniego i osobistych zmagania z drugim człowiekiem, bez zaangażowania maszyny państwowej. Ale na tym pierwszy liście cykl się zakończył.

W ostatnich, jak się okazało, numerach „Wieści” redaktorka propagowała nową emigracyjną inicjatywę zjednoczeniową — tworzenie ruchu „Solidarności wewnętrznej wsi polskiej”. Inicjatywa została zaproponowana przez ks. prof. Franciszka Błachnickiego, który w sierpniu 1982 r. przedstawił ideowe założenia. Celem ruchu i akcji miała być walka o suwerenność Polski, rozpoczynająca się od ukształtowania suwerenności wewnętrznej, składającej się z sumy wszystkich suwerenności personalnych⁸¹. Propozycja ks. profesora trafiła do przekonania wielu intelektualistom na emigracji, m.in. w tworzenie ruchu zaangażowała się Hanna Chorążyna. Jej zaangażowanie spowodowało podmiotowe wyodrębnienie z grona adresatów ruchu grup wiejskich — w szczególności młodzież wiejską. Nowy ruch Chorążyna traktowała jako odrodzenie idei Uniwersytetów Ludowych. Centrum ruchu znalazło miejsce w ośrodku „Marianum” w Carlsbergu w RFN, kierowanym zresztą przez ks. Błachnickiego⁸².

Żywot kwartalnika zakończył się wraz z zaprzestaniem redagowania go przez Hannę Chorążynę. W periodyku jako powód rezygnacji z tej działalności podała ona swój wiek oraz potrzebę zmiany pokoleniowej⁸³. Nie była to jednak prawda do końca, aczkolwiek miało to swoje znaczenie. Hanna Chorążyna aktywnie działała dalej na emigracji, brała też udział w odradzaniu politycznego ruchu ludowego w Polsce.

⁸⁰ H. Chorążyna, *Revolucja miłości. List z Indii*, „Wieści” nr 16, IV 1981, s. 22–26.

⁸¹ Zob. F. Błachnicki ks., *Suwerenność wewnętrzna. Program porozumienia Polaków 1982*, „Wieści” nr 21, IX 1982, s. 26–35.

⁸² Zob. H. Chorążyna, *Nieco o symposium „Suwerenność wewnętrzna” i o ośrodku „Marianum”*, „Wieści” nr 21, IX 1982, s. 35–37; t a ż, *Referat wygłoszony na sesji Suwerenność wewnętrzna wsi polskiej odbytej w dniach 24–25 września 1982 w Carlsbergu, RFN. Program pracy dla grup wiejskich „Suwerenność wewnętrzna”*, tamże, nr 22, XII 1982, s. 30–37; F. Błachnicki ks., H. Chorążyna, *Komunikat końcowy sesji „Suwerenność wewnętrzna wsi polskiej”*, tamże, s. 38–39; H. Chorążyna, *Co słyhać w Carlsbergu*, tamże, nr 23, III 1983 r., s. 31–32.

⁸³ H. Chorążyna, *List do Czytelników Wieści*, „Wieści” nr 24, XI 1983, s. 2.

Decyzja redaktorki była zaskoczeniem dla działaczy PSL. Nie chciano uwierzyć, że powodem rezygnacji mógł być „wiek”. Wskazywano, że przecież „pani Hanka” aktywnie działa w różnych inicjatywach. Przypuszczano, że głównymi przyczynami były czasochłonność przygotowywania kwartalnika oraz brak środków finansowych na jego wydawanie. Z tego też powodu, przypuszczano, że na tym zakończy się historia „Wieści”, przynajmniej w formie regularnego periodyku⁸⁴. Za powód rezygnacji Chorążyny uważano też jej zaangażowanie się w inicjatywę ks. Franciszka Blachnickiego i ruch „Suwerenności wewnętrznej”⁸⁵. Zaskoczenie decyzją redaktorki było tym większe, iż pisała ona w listach o wielkim zapotrzebowaniu na „Wieści” wśród nowej emigracji polskiej⁸⁶. Jednakże w listach Chorążyna ustawicznie wskazywała na to, że w tej pracy redaktorsko-wydawniczej była osamotniona. Nie otrzymywała pomocy organizacyjnej⁸⁷. Te przyczyny należy uznać za główne. Nic bowiem z inicjatywy ks. Blachnickiego nie wyszło i nowy ruch „nie zaskoczył”. Chorążyna miała więc więcej czasu i mogła wrócić do wydawania „Wieści”.

Zakończenie wydawania kwartalnika odbierano jako porażkę i dużą stratę dla PSL. Był to jedyny tego typu periodyk w europejskich strukturach tego PSL. Zamierzano podjąć przerwana inicjatywę, na przykład przenosząc redakcję do Szwecji, czego próbowali dokonać na przełomie 1983 i 1984 r. Janusz Zwoliński i Paweł Musiolik⁸⁸.

Samej Chorążynie żal było zakończenia periodyku. Ustawicznie poszukiwała rozwiązania tego problemu. Proponowała, aby redakcją zajął się Tadeusz Chciuk-Celt, ewentualnie prof. Tadeusz Nowak Ciepłak w USA. Zastanawiała się nad zmianą tytułu na „ROCH” oraz wprowadzeniem do pisma stałej części poświęconej Zielonej Europie — organizacjom chłopskim w Europie. Rozpoczęcie prac uzależniała jednak od zabezpieczenia możliwości wydawania pisma. Sugerowała także, aby odnowić redakcję „Wieści”, ale w kraju. Uważała, że powinny one być redagowane w Polsce,

⁸⁴ MHPRL, List Janusza Borowczaka do Tadeusza Chciuka-Celta, 1 VII 1984 r., Argenteuil, sygn. MHPRL 11008; tamże, List Marcelego Stachulca do Tadeusza Chciuka-Celta, niedatowany, sygn. MHPRL 11094; tamże, Pismo Stanisława Bańczyka do Rady Naczelnej PSL — Zespołu Europejskiego, 1 VI 1984 r., Waszyngton, sygn. MHPRL 12285.

⁸⁵ Tamże, List Józefa Rzemieniewskiego do Tadeusza Chciuka-Celta, 12 IV 1983 r., Bruksela, sygn. MHPRL 10875; tamże, List Józefa Rzemieniewskiego do Tadeusza Chciuka-Celta, 11 VII 1983 r., sygn. MHPRL 10 881. Sama zresztą Chorążyna przyznawała, że „mocno zapaliła się do tej sprawy”, zob. tamże, List Hanny Chorążyny do Tadeusza Chciuka-Celta, 17 V 1983 r., Bruksela, sygn. MHPRL 11226.

⁸⁶ Tamże, List Hanny Chorążyny do Tadeusza Chciuka-Celta, 19 III 1983 r., Bruksela, sygn. MHPRL 11233. Potwierdza to np. zamówienie na „Wieści” i „Biuletyn” złożone przez Ryszarda Jabłońskiego, prezesa Zjednoczenia Polaków w Ameryce w 1985 r. Zob. MHPRL/AN-1789, Zamówienie „Wieści” i Biuletynu Polskiego Stronnictwa Ludowego przez Ryszarda Jabłońskiego.

⁸⁷ MHPRL, List Hanny Chorążyny do Tadeusza Chciuka-Celta, 18 V 1987 r., Bruksela, sygn. MHPRL 11438.

⁸⁸ Tamże, List Pawła Muisolika do Tadeusza Chciuka-Celta, 21 I 1984 r., Taberg, sygn. MHPRL 11133; tamże, List Pawła Muisolika do Tadeusza Chciuka-Celta, 14 III 1984 r., Taberg, sygn. MHPRL 11135;

co najwyżej wydawane na emigracji, dalej w formie kwartalnika⁸⁹. Pozostały to jednak tylko rozważania i życzenia.

W podsumowaniu analizy pisma „Wieści” należy podkreślić, że redakcja pisma konsekwentnie wypełniała poczynione na początku założenia co do tematyki pisma. Koncentrowano się na sprawach wsi polskiej, rodzącej się opozycji wobec reżimu. Rzadko informowano o wydarzeniach w środowisku emigracyjnym. Praktycznie nie ma w „Wieściach” agresywnej polemiki z innymi ugrupowaniami emigracyjnymi, szczególnie z rozłamowcami z PSL, a które to były charakterystyczne dla pism ludowców w latach 40., 50, i 60. Lektura „Wieści” wykazuje także dużą hermetyczność „grupy redaktorskiej i autorskiej”. Głównym autorem pisma był Tadeusz Chciuk-Celt, występujący pod swym pseudonimem z czasów wojny — Marek Celt. Obok niego autorami byli Stanisław Bańczyk — prezes tej grupy PSL, publikujący swe wspomnienia, Józef Rzemieniewski — wiceprezes, Hanna Chorążyna — sekretarz generalny PSL. Inne nazwiska pojawiały się raczej sporadycznie. Ta hermetyczność autorów wskazuje na niedostatek ludzi piszących w szeregach tej grupy PSL. Prócz kierownictwa, liderów, nie było osób, które chciałyby czynnie uczestniczyć w procesie wydawniczym.

Bibliografia

Źródła

MUZEUUM HISTORII POLSKIEGO RUCHU LUDOWEGO

Korespondencja Hanny Chorążyny, Tadeusza Chciuka-Celta, Stanisława Bańczyka, Józefa Rzemieniewskiego, Marcelego Stachulca, Pawła Musialika.

Archiwum polityczne emigranta. Kolekcja Józefa Rzemieniewskiego (1946–1987). Wybór dokumentów, wybór i opracowanie T. Kisielewski i T. Kuczur, Bydgoszcz 2002.

Czwarty Kongres Polskiego Stronnictwa Ludowego Bruksela 19–20 X 1968. Referaty — przemówienia — uchwały — władze naczelne, Londyn 1969.

Polski ruch ludowy na emigracji (1944–1954), dokumenty i materiały, cz. I, nota wydawnicza, wprowadzenie, opracowanie i wybór R. Turkowski, Kielce 2005.

Polski ruch ludowy na emigracji (1968–1991), dokumenty i materiały, cz. III, nota wydawnicza, wprowadzenie, opracowanie i wybór R. Turkowski, Kielce 2007.

⁸⁹ Tamże, List Hanny Chorążyny do Tadeusza Chciuka-Celta, 4 VIII 1984 r., Bruksela, sygn. MHPRL 12695; List Hanny Chorążyny do Tadeusza Chciuka-Celta, 7 VII 1987 r., Bruksela, sygn. MHPRL 11427; List Hanny Chorążyny do Tadeusza Chciuka-Celta, 25 IX 1987 r., sygn. MHPRL 11409; List Hanny Chorążyny do Tadeusza Chciuka-Celta, 1 XII 1987 r., Bruksela, sygn. MHPRL 11399.

Opracowania

- Indraszczyk A., *Prasa ruchu ludowego na emigracji w latach 1945–1989. Próba katalogu*, „Rocznik Historii Prasy Polskiej” T. XVI (2013), z. 1 (31).
- Pastuszka S.J., Turkowski R., Szynalski J., *Ludowcy w Londynie. Szkice, wspomnienia, dokumenty (1939–1999)*, Kielce 2000.
- Słownik biograficzny działaczy ruchu ludowego. Makieta*, Warszawa 1989.
- Turkowski R., *Polski ruch ludowy na emigracji po II wojnie światowej*, [w:] *Dzieje partii i stronnictw chłopskich w Europie*, t. 2: *W podzielonej Europie*, pod red. komitetu, Pułtusk–Warszawa 2007.